

teratura científica produïda des de Weinreich i intentant esbrinar-ne, sobretot, els diferents elements distintius definits en la primera part del treball, quant a sàtira.

Les conclusions, amplíssimes (pp. 283-293), intenten «definir» una mica què és *Apocolocyntosis diui Claudii* de Sèneca i intenten, a més, aplicar els coneixements extrets de l'anàlisi exegetica d'una única obra antiga com és aquesta, a d'altres obres antigues amb característiques semblants, però també a obres que podríem anomenar successores contemporànies de la tradició representada aquí per Sèneca, molt en la línia ja descrita al final de la primera part del treball, d'intentar lligar estudis i coneixements sobre sàtira antiga i moderna.

En resum, un llibre que, a pesar d'alguns punts que es podrien considerar accessoris (i no hem volgut entrar en qüestions de detall d'interpretació sempre discutibles, com fa per exemple R. Astbury en la seva recensió de la *Classical Review* de 1988, perquè creiem que no corresponen a un comentari general com aquest), es constitueix, a partir de la seva aparició, en referència insubstituïble dins de la literatura científica de l'*Apocolocyntosis* de Sèneca, tant pel que significa de recorregut crític a través d'aquesta literatura, com per les pròpies observacions, interpretacions i informació de la Dra. Cortés, sempre atenta a la revisió raonada i crítica del que s'ha escrit abans de l'aparició del seu llibre, ofereix de la seva pròpia collita.

Joan Gómez Pallarès

**P. V. COVA-R. GAZICH-
G. E. MANZONI-G. MELZANI,
*Studi sulla lingua di Plinio
il Vecchio,***

Publicazioni della Università
Cattolica del Sacro Cuore, Milà
1986, 233 pp.

Studi sulla lingua di Plinio il Vecchio recull quatre treballs dedicats monogràficament a l'estudi de la llengua de la *Naturalis Historia* de Plini, des de diferents punts de vista i tocant aspectes particulars de l'obra. Els treballs, firmats per Pier Vincenzo Cova, Roberto Gazich, Gian Enrico Manzoni i Graziano Melzani (tots ells lligats d'alguna manera a la càtedra de Llatí de la Facultat de Magisteri de la Universitat Catòlica a Brescia), tenen com a nexa comú principal, al nostre entendre, la matèria motiu d'anàlisi i la docència compartida dels seus autors, però poca cosa més: tot i tractar-se de l'edició d'un volum unitari sobre un sol tema i, diu l'advertiment del començament del llibre, des d'un punt de vista metodològic homogeni, no hem advertit nosaltres cap voluntat real ni cap resultat específic que permeti dir-nos que el llibre té una línia estructural definida clarament, que s'inicia amb el primer treball i acaba amb unes conclusions generals, aportades a partir de les conclusions particulars de tots quatre autors. No es tracta, ni molt menys, de criticar negativament aquest aspecte general del treball (parlarem breument més endavant dels resultats particulars de cada es-

tudi), sinó d'emmarcar-lo adequadament per tal que el lector no es dugui a engany quan vulgui consultar l'obra.

No es tracta d'un recull estructuralment i metodològic homogeni, que permeti afrontar la *NH* a partir d'una informació i uns resultats particulars, però enfocats des d'una mateixa perspectiva: com es diu també en l'«advertiment» (i aquest és el punt de vista amb què s'ha d'anar a consultar el llibre) i *quattro saggi sono indipendenti tra loro nella conduzione e nei risultati*. És a dir, que a l'hora d'afrontar diferents punts d'interès del text plinià, no hi ha plantejaments previs comuns ni metodologia compartida ni tan sols conclusions generals sobre la *NH* a partir dels coneixements particulars de cada estudi; no hi ha ni índexs generals de l'obra que permetin una consulta molt més profitosa, encara que això no és d'estranyar perquè, en el fons, estem davant de la publicació conjunta de quatre articles sobre un mateix text i, normalment, el plantejament material previ amb què hom encara la confecció d'un article no és el mateix ni duu als mateixos resultats que el d'un llibre, i això, realment, és el que es detecta en el volum que ara comentem.

Fetes aquestes breus observacions sobre el plantejament global del llibre, passem a comentar el contingut específic dels seus treballs, el qual, felixment, no té res a veure amb el que hem escrit fins ara, perquè una cosa és la pretesa idea amb què es volen unir sota una mateixa coberta i títol quatre treballs específics i una altra és la informació

i esforç que cada un d'aquests aporta a la crítica pliniana.

El primer dels estudis (pp. 13-142), de Pier Vincenzo Cova, és un magnífic i exhaustiu treball sobre *L'ablativo assoluto nella Naturalis Historia*, i a més, és oportú, com també ho són els altres tres (i aquest sí que és un mèrit i encert conjunt), pel fet que en els darrers vint-i-cinc anys s'ha escrit realment poc sobre la llengua de l'obra de Plini, mentre que s'han dedicat els més grans esforços a tocar temes de literatura o institucions. El treball de Cova és interessant perquè es fixa com a única fita l'estudi crític dels punts de vista lingüístics sostinguts i mantinguts fins al moment de la redacció del seu treball (tot i que la seva bibliografia s'atura uns anys abans) sobre un sol punt de l'obra pliniana: l'ablatiu absolut. I ho fa d'una manera exhaustiva, recollint, agrupant i analitzant tots els casos d'abl. abs. detectables a la *NH*, des dels punts de vista que ell defineix prèviament, marcant uns paràmetres generals força convencionals per a aquesta construcció sintàctica (l'abl. abs. analitzat com a cas particular d'abl. amb atribut nominal o verbal, amb trets definidors i graduals, com la univocitat en la relació dels seus membres o l'accessorietat de la construcció): sistematitza l'abundant material procedent de la *NH* en funció de la caracterització (de més a menys plena) dels seus elements (p. 27: *dalla piena funzionalità alla pura relazionalità*), deixant per a una anàlisi posterior, i fora d'aquesta estructura, formes com la d'abl. abs. amb conjunció i amb estructura

gramatical pròpia, que no es poden enquadrar en l'esquematització precedent. De la sistematització efectuada per Cova se n'extreuen conclusions molt interessants: la gran predilecció de Plini per la construcció estudiada, que utilitza no solament en situacions de certa complexitat narrativa, sinó també en molts passatges estrictament tècnics; el gran ús de la construcció denota ambigüitat lingüística, resolta sovint, no gràcies a procediments sintàctics, sinó semàntics i també a través de l'acumulació d'abl. abs. i a l'abús de la construcció amb participi; de l'organització jeràrquica de la sintaxi pliniana, extreta a partir de l'anàlisi de l'abl. abs., se'n dedueix que l'autor utilitza els mateixos elements que podia haver utilitzat una prosa clàssica, però amb una clara manca d'equilibri intern en els seus períodes: el seu missatge lingüístic, avui (indica Cova a la p. 140), ens pot semblar obscur (més del que ho seria per als seus contemporanis) perquè li manca l'evidència del factor extralingüístic i aquesta manca l'acusa Plini més que altres autors. En suma, al seu discurs inconnex, amb successions llargues de períodes sintàctics, l'abl. abs. li dóna la possibilitat d'anar afegint informació sense grans maldecaps. Importants idees del prof. Cova extretes a partir de l'anàlisi exhaustiva d'una sola construcció pliniana, la de l'abl. abs.

El treball de Roberto Gazich, *Tecnica di inserzione e struttura dell'exemplum narrativo nella Naturalis Historia* (pp. 143-169) estudia els *exempla* que Plini introdueix al

llarg de la *NH*, tant per descobrir-ne els motius de la seva inclusió dins del discurs plinià, com per analitzar intrínsecament els mateixos *exempla*, per arribar a descriure'n un model tipològic. Pròpiament no arriba a conclusions de cap tipus, i el que trobem en l'article és una sistematització molt bona del material recollit.

Els dos darrers estudis del llibre (el de Gian Enrico Manzoni, *Arcaismi e grecismi nella lingua della Naturalis Historia*, pp. 171-200, i el de Graziano Melzani, *Un aspetto della lingua d'uso nella Naturalis Historia: interiezioni ed espressioni esclamative*, pp. 201-233) ens duen cap a un mateix tipus de conclusions, en part ja apuntades per Cova en el primer treball: la llengua de Plini a la *NH* denota un acostament a la llengua d'ús quotidià del seu temps i una complicitat amb el lector. Sembla que l'autor atorga una gran confiança a la capacitat de comprensió del seu «públic» i, en conseqüència, dedica els seus esforços, més a la recopilació de dades que a una acurada atenció estilística (cf. Manzoni, p. 200). També queda palès aquest contacte més directe amb el lector a través de la freqüent aparició d'exclamacions i crides d'atenció dins d'un text científic, la qual cosa conferiria a l'obra un caràcter més obert i amical, com si l'autor volgués fer participar dels seus interessos comuns als lectors (cf. Melzani, p. 233).

Quatre excel·lents treballs particulars sobre la llengua de la *NH* pliniana, que ofereixen en el fons, i encara que no ho trobem escrit al lli-

bre, uns pocs trets conclusius comuns sobre el seu motiu d'estudi. Aquests trets es poden resumir en la idea que cal revisar seriosament el concepte pel qual es creu que Plini és un mal escriptor: la seva llengua (i els estudis ara ressenyats es preocupen força per demostrar-ho) és una llengua més o menys d'ús quotidià (no pas popular), amb les servituds que això comporta, que es preocupa més per transmetre d'una manera planera el major nombre de

coneixements possible que no pas per fer-ho d'una manera acurada estilísticament.

Quatre estudis importants, exhaustius i oportuns sobre la llengua de Plini, que haurien pogut ser encara molt més útils si els autors haguessin tingut la voluntat real d'unir-se i constituir-se en eina homogènia de treball, tots quatre. Ara ho són, però per separat.

Joan Gómez Pallarès